

„... HÁT ÉN VAGYOK A SZŐKE DIANA A NAGYCIRKUSZBÓL”

FRANYÓ ZSUZSANNA

Azok számára, akik a honi magyar drámairodalom alakulástörténetét kutatják, követik, esetleg vizsgálják, valóságos kincs Juhász Erzsébet *Artisták* című drámai játéka, amely a *Híd* júniusi számában jelent meg.

Az író nő hagyatékából került elő a szöveg, amelyet az 1970. évi drámapályázatra írt. Elolvasva a drámát csak sajnálhatom, hogy eddig senki sem tudott róla, hisz közlendőjében örök érvényű, pontosan meghatározott érzésekről, emberi tartásokról szól, és a szorongás állapotát írja meg meggyőzően, átélhető módon.

De nézzük a fabulát!

A dráma két színhelyen játszódik. A cirkuszban és az elmeógyógyintézetben. A trupp először is megbeszéli, hogy azon az estén mit játszanak, majd a két főszereplő, Alfredo és Diana, az artisták, a trapézon jelenetük közben beszélgetnek, amelyből megtudjuk életszemléletüket, főleg Dianáét. Ebből kiderül, hogy igencsak lehangoló az életszemlélete, így hát nem is csodálkozunk, hogy a következő színen az elmeógyógyintézetben, ahol Diana az ápolott, és két idióta orvos kezeli, akik nem tudnak vele mit kezdeni, ezért csak injekciózzák, ezzel csillapítják, de ezek az injekciók nem eléggé hatásosak, mert Diana mindenképpen ellenére is pontosan fogalmaz. Közben kiderül, hogy a kezelőorvosok azok, akik kezelésre szorulnak, és nem Diana. Kiderül továbbá, hogy Dianának alteregója is van (Eszter), és ez az írói megoldás majdnem olyan, mint Kosztolányi Dezső *Esti Kornél*jában az alteregó szerepe.

Az elmeógyógyintézetben sikerül Dianát addig injekciózni, hogy látomásai, hallucinációi legyenek, de még ebben az állapotában is logikus következtetéseket von le. Ebben az új élethelyzetében az egyik orvos tölti be cirkuszi partnerének a szerepét. Vagyis Doktor Guba lesz Alfredo, aki beleszeret

Dianába, így azután a kórházi ágyon folytatódik mindaz, ami a cirkuszban a trapézban.

Kiegyenlődik a két életter, a cirkusz és az elmeógyógyintézet. És ha elgondolkodunk e két tér kiegyenlítetttségén, ebből már mi is levonhatunk bizonyos következtetéseket. Hisz mindkét színhelyen szereplők és nézők vannak, illetve megfigyeltek és megfigyelők, illetve elkötelezettek és megszállottak.

Pontos és jól felépített jelenetsorban írja Juhász Erzsébet a közlendőjét. Az is logikus, hogy a harmadik részben ismét a cirkuszban vagyunk. Ismét Alfredo és Diana jelenete zajlik a trapézban, ahol is jelenet közben ismét beszélgetnek, majd a jelenet Diana hallucinációjával ér véget, hisz azt hallja, hogy senki sem tapsol, csak a víz csobog. Bizonyítása ez a jelenetrész annak, hogy a két színtér, mármint a cirkusz és az elmeógyógyintézet, azonos. Hisz akár injekciózzák, akár nem, mindenütt azonos élelménye van. Ennyi a történet.

És most térjünk vissza frásom első mondataihoz. Igazi kincs, állítottam. Ugyanis a vajdasági magyar drámairodalom meglehetősen mostoha körülmények között alakult, csak azért, mert nem kutatták kellőképpen, ami megródot, nem elemezgették, nem foglalkoztak a drámákkal olyan szinten és figyelemmel, mint a lírával és az epikával. Hát ezért örül a dráma megszállott kutatója, ha újabb szöveget kap, talál, olvashat. Ilyenkor talán az is természetes, hogy elemzés után besorolja a művet az általa meghatározott drámatörténeti csoportok valamelyikébe. Harminc év távlatában a kísérletező drámaszerkesztetek közé sorolom e művet. E szerkeszteteknél különféle izmusokat lehet kimutatni a honi drámairodalomban, különféle hatásokat, szövegkapcsolatokat, stílári egybeeséseket és szövegmegfeleléseket lehet találni. Jelen esetben pl. a kezdő jelenetnél asszociálhatunk Molière *Játsszunk Molière-t* című előadás kezdetére is, a szöveg harmadik képében Eszter és a Doktor dialógusánál Mészöly Miklós *Saulus* című művének azonos részével, ahol is egy dialógus így kezdődik: „A történeteknek nincs végük, elvesznek, mint Kedmah . . .”

Az olvasó asszociál, és azért jó Juhász Erzsébet *Artisták* című drámai játéka, mert asszociáltat. Gondolkodtat, hogy miről mi is jut eszébe, és akkor az olvasó utánanéz, kutat, bányászik, oknyomoz. És akkor a harmadik, negyedik „ásónyomig” is eljuthat, ahogy azt egykoron tanították. És akkor jelen esetben felfedezheti azt is, hogy Juhász Erzsébet *Artisták* című drámája ott folytatódik, ahol Herceg János *Ég és föld* című regényében Gerard a következőket mondja ki: „. . . ha ott feszülsz majd a trapézban . . . s elhallgat a zenekar, csupán a dobos pergeti a dobót . . . (összerezzen) marhaság!” E mű ennél a pillanatnál kezdődik, és ahogy Gerard pontosan fogalmaz pillanatnyi élethelyzetéről, a társadalmi állapotról, beleértve a rendőrségi kihallgatásokat is, ugyanilyen módon és tömören fogalmaz mindenről Diana is Juhász Erzsébet drámájában.

Diana és Gerard a szabadság fogalmát járják körül, repülik be, repülik át. Mindketten artisták. És mi gondolkodhatunk azon, hogy az életben nem kell-e artistának, olykor kötél-táncosnak is lenni, és jól egyensúlyozni ahhoz, hogy fennmaradjunk, hogy ne zuhanjunk le, hogy ne kerüljünk elmeegógyintézetbe? Hisz egy bizonyos cirkuszban élünk valamennyien, ahol előadjuk magunkat, és szemlélnék is bennünket, figyelnek bennünket, és tapsot is várunk.

Játszunk és játszadoznak velünk. Ég és föld között élünk, és ebben az élettérben egyensúlyozunk. Közben persze azért nagy bölcsességeket fogalmazunk meg, és természetesen ki is ábrándulunk, mert nagyon sokszor tévesen injekcióznak bennünket.

Porondon vagyunk valamennyien. Az élet a porond, és rajta mi vagyunk az artisták: Herceg János Gerardjai és Juhász Erzsébet Dianái.

Jó, hogy a *Híd* júniusi számában végül legalább posztumusz megjelent ez a szöveg, hisz jó dráma, talán valamelyik színházunk be is mutatja – egyszer.